

2015-02-27

Dnr SU FV-1.1.3-3523-14

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Remiss: Grupp- och trafikförsäkringsfrågor (Ds 2014:43)

Reservationsanslutning i kundförhållanden

Promemorian (Ds 2014:43) behandlar inledningsvis reglerna för ingående av frivillig gruppskadeförsäkring (17 kap. 3 § försäkringsavtalslagen (2005:104), FAL) respektive frivillig grupppersonförsäkring (19 kap. 3 § FAL). Lagens regel om reservationsanslutning genom s.k. *negativ* avtalsbindning utgör ett klart undantag från grundläggande principer för avtalsbindning. I den utsträckning ett sådant undantag kan leda till missbruk instämmer Juridiska fakultetsnämnden i att detta bör stävjas från lagstiftarens sida, inte minst med hänsyn till konsumentskyddsintresset. Med beaktande av nedanstående tillstyrker Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

I promemorian anges fyra olika sätt att förtydliga och begränsa lagstiftningen för att förhindra missbruk av de nuvarande reglerna om reservationsanslutning vid gruppförsäkring. Det kan ske genom uppställande av ett krav på intressegemenskap, precisering av gruppbegreppet, inskränkning av möjligheten till reservationsanslutning samt genom möjligheten till marknadsrättsliga åtgärder. De fall av missbruk eller tänkbara missbruk som nu uppmärksammas är framför allt kopplade till att ”gruppföreträdaren” inte synes agera utifrån gruppmedlemmarnas intressen, utan snarare utifrån andra och egna intressen. I lagförslaget har man stannat för att begränsa möjligheten till reservationsanslutning till de fall där försäkringsgruppen består av medlemmar i samma organisation eller organisationer eller av anställda hos samma arbetsgivare. Normalt företräds medlemmar i en organisation av en företrädare som agerar med medlemsgruppens bästa för handen, varför förslaget synes funktionellt.

Risken för missbruk av lagstiftningen har påtalats av bl.a. Konsumentverket och Finansinspektionen (se skrivelse till Justitiedepartementet 2 maj 2012), som också berör möjligheten att i lagen införa ett uttryckligt krav på *intressegemenskap* mellan gruppmedlemmen och gruppföreträdaren. Att en intressegemenskap föreligger mellan gruppmedlemmen och gruppföreträdaren tycks också vara den vanligaste situationen när försäkringsavtal uppkommer genom reservationsanslutning; som en typisk situation kan

Juridiska fakultetsnämnden

nämnas relationen mellan en fackföreningsmedlem och en representant för ledningen av den aktuella fackföreningen. De mer tvivelaktiga situationer som förekommit, och som ligger bakom lagstiftningsinitiativet, har gällt situationer där en näringsidkare nyttjat möjligheten till försäkringsupplägg med reservationsanslutning avseende kundgrupper. I dessa fall har såväl intressegemenskapen mellan gruppen och gruppföreträdaren som gruppens bestämmande brustit eller i varje fall varit tveksam. Istället för en intressegemenskap har det, med ett avtalsrättsligt synsätt, närmast förekommit ett motpartsförhållande i form av en säljande näringsidkare och konsumentköpare av viss vara eller tjänst. Någon annan gemenskap mellan gruppmedlemmarna har inte funnits annat än att de är kunder i ett och samma företag.

Avtalsrättsligt kan en betoning av gruppledarens ställning i förhållande till gruppen te sig naturlig. Steget är inte långt över till fullmakt, vilket ger en indikation om ett indirekt uppdrag att rättshandla för gruppen.

Motivet för den nuvarande anslutningsformen har varit försäkringsarrangemangets värde från samhällelig och enskild synpunkt, särskilt i socialt hänseende. I den nu framlagda promemorian anförs att ett krav på intressegemenskap med gruppföreträdaren inte alltid ter sig nödvändigt. Som exempel tas upp den situationen att en grupp personer vidtalar en jurist eller en annan försäkringskunnig person att ordna en speciell gruppförsäkring av visst slag; ”i så fall kan inte kravet med intressegemenskap vara uppfyllt, men det synes inte vara anledning att hindra ett sådant arrangemang” (s. 27). Fakultetsnämnden instämmer i att lagen inte bör ställa upp hinder för ett sådant arrangemang, men menar att frågan om intressegemenskap i en dylik situation närmast är en fråga om tolkning av begreppet. Uppdragstagaren eller sysslomannen har också ett särskilt ansvar gentemot den grupp han eller hon företräder. Med den nu föreslagna lagändringen krävs istället att försäkringsgruppen sluter sig samman i en organisation. Som antyds i promemorian finns en risk för att lagändringen träffar även i och för sig rimliga försäkringsarrangemang (jfr s. 28).

Gruppföreträdarens ställning regleras inte i FAL. Av motiven för lagregleringen framgår emellertid att ett utmärkande drag är att gruppavtalet sluts med någon som kan anses representera gruppen eller företräda dess intressen (prop. 2003/04:150 s. 314 f.). I grunden är det möjligt att man redan genom en strikt tolkning av dagens lagregel hade kunnat komma till ett önskvärt resultat. Genom lagändringen anser fakultetsnämnden att utrymmet för undantagsregelns tillämpning blir tydligare, utan att dess ursprungliga syfte förringas.

Istället för att reglera gruppbegreppet i sig förutsätts att gruppen har organiserat sig, vilket framstår som en i sak närliggande reglering. Genom att ställa som krav att gruppmedlemmarna tillhör viss organisation önskar man uppnå klarhet kring gruppförsäkringens giltighet i förhållande till gruppens medlemmar. Frågan kan ställas vad som avses med ”medlemmar i samma organisation”. I promemorian anges att organisationen kan vara en förening eller en mera omfattande sammanslutning, t.ex. ett förbund (s. 65). Rent språkligt synes i vid bemärkelse även medlemmar i en kundklubb kunna omfattas; vilket är just en sådan typ av gruppering som man önskar utesluta genom lagändringen (se promemorian s. 23 f. och 31). Skillnaden mellan ett kundregister och en kundklubb är att medlemskapet i kundklubben är något kunden frivilligt och aktivt väljer att ingå. Sett till försäkringsintresset synes dock skillnaden inte ha någon egentlig och saklig relevans. Det är även värt att notera att kundklubbar av olika slag blir allt vanligare på marknaden. Den avgörande faktorn vid gruppförsäkring kunde, som berörs i promemorian (s. 29), vara om medlemmarna företräds av en representant för gruppen och inte av en i förhållande till gruppen ”utomstående”. Vidare förutsätts gruppavtalet ha tillkommit under ”medverkan” av organisationen eller av gruppmedlemmar just i egenskap av medlemmar i

organisationen (s. 29 och 65). I detta kan inläsas ett krav på något slag av intressegemenskap mellan gruppföreträdaren och gruppen utan att det preciseras i lagtexten, i varje fall i sådana gränsfall där tveksamhet råder om försäkringsarrangemanget uppfyller lagens bakomliggande syften. Enligt fakultetsnämnden kan dock en viss oklarhet uppkomma.

Fakultetsnämnden noterar att det genomgripande syftet med lagändringen är att begränsa lagens utrymme till avsedda och önskvärda situationer med beaktande av försäkringsarrangemangets sociala värde. Vid tolkningen av lagregeln bör flera faktorer kunna vägas in, så som att en intressegemenskap i faktisk mening föreligger. Även frågan om på vems initiativ försäkringsarrangemanget har aktualiserats har avtalsrättslig betydelse, liksom om gruppen har en för försäkringen motiverad sammansättning (jfr tidigare lagförarbeten, vilka knappast har förlorat i aktualitet på grund av den föreslagna inskränkningen). Brister i något avseende kan tänkas vägas upp av andra betydelsefulla faktorer, medan uppenbara intressekonflikter knappast kan godtas för en undantagsregel av detta slag. I det senare fallet kan även frågan om marknadsrättsliga åtgärder komma att aktualiseras.

Vad gäller regleringen av obligatorisk gruppförsäkring har fakultetsnämnden inga andra synpunkter än vad som framförs i promemorian. Med hänsyn till effektivitets- och kostnadsaspekter framstår det visserligen som en enkel åtgärd att nu införa en likalydande regel även på detta område, trots att missbruk ännu inte kunnat konstateras. En sådan regel framstår då inte heller som någon egentlig inskränkning i förhållande till den praktiska tillämpningen. (Jfr i och för sig de hybridformer av försäkring som diskuteras i Bladini, Filip, Mängdförsäkring – ett missbruk av institutet gruppförsäkring?, SvJT 2013 s. 837 ff.).

Trafikskadeersättning och skadestånd

I promemorian diskuteras ett förslag om att ändra reglerna i trafikskadelagen (1975:1410), TSL, på så sätt att det inte, som enligt gällande lagstiftning, ska vara möjligt att istället för trafikskadeersättning begära skadestånd. Det framgår av promemorian att goda skäl finns både för att behålla den nuvarande regleringen och för att ändra den i enlighet med det förslag som tagits upp av Svensk Försäkring och Trafikförsäkringsföreningen. Det framgår också att båda lösningarna i sig innebär olika komplikationer. Juridiska fakultetsnämnden instämmer i att tillräckliga skäl saknas för att ändra den nuvarande ordningen.

Allmänt kan noteras att rätten till full skadeståndersättning på olika sätt framhävs inom rättsordningen. Genom att trafikskadeersättningen beräknas enligt reglerna i 5 kap. skadeståndslagen (1972:207), se 9 § TSL, är komplikationerna av dagens regelverk mer begränsade än vad som skulle vara fallet om ersättningsreglerna inte var helt samstämmiga. (Jfr t.ex. de komplikationer i form av s.k. differensersättning som i Danmark uppkommer mellan arbetsskadeersättning och skadestånd, till följd av vissa skillnader regelverken emellan.) Även enligt avtalsrättsliga regler om arbetsskada har den skadelidande i viss utsträckning möjlighet att välja mellan arbetsskadeersättning och trafikskadeersättning. Hur dessa regler skulle påverkas av en inskränkt rätt till skadestånd vid trafikskada är osäkert, men olika regler för olika ersättningsordningar kan skapa ytterligare komplikationer.

Även om det ligger utanför utredningens uppdrag, och något direkt författningsförslag till ändring av de processrättsliga reglerna om förfarandet i brottmål därför inte läggs fram, instämmer fakultetsnämnden i det förslag som diskuteras i promemorian (s. 52) och som i viss mån skulle begränsa de problem som uppkommer med dagens regelverk.

Ändring av Trafikförsäkringsföreningens möjlighet till delegering

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker att förslaget rörande en utvidgad rätt till delegering av skadereglering till andra lämpliga företag än svenska trafikförsäkringsanstalter enligt 33 § 1 st. TSL läggs till grund för lagstiftning.

Bemyndigande i lagen om motortävlingsförsäkring m.m.

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker förslaget att en delegationsbestämmelse rörande utfärdande av bevis om motortävlingsförsäkring i 2 § 2 st. lagen (1976:357) om motortävlingsförsäkring bör utgå.

Finansiering av trafiklivräntefonden

Juridiska fakultetsnämnden tillstyrker förslaget att skyldighet för Trafikförsäkringsföreningen att lämna årlig ersättning till Försäkringskassan för tillägg till livräntor, enligt 6 § kungörelsen (1967:667) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 1 december 1967 (nr 663) om tillägg till vissa trafiklivräntor, bör föreligga bara när det behövs för att trygga de trafikskadades rätt till ersättning.